

A SZENT ANNA-TÓ ÉS KÖRNYÉKE – RÖVID ISMERTETŐ

FÖLDRAJZI HELYZETE

Erdély egyik legszebb, legkedveltebb turistaparadicsoma. Olyan egyedülálló természeti ritkaságok tették híressé, mint a **Szent Anna-tó**, a **Mohos tőzegláp** vagy a **Torjai Büdös-barlang**.

Hargita megye (Csík) délkeleti és Kovászna megye (Háromszék) északi határán fekszik. **Földrajzi szempontból** az Olt árkától keletre helyet foglaló **Bodoki-hegységhez** sorolják. **Földtani szerkezete szerint** a **vulkanikus eredetű** Hargita heglánc legfiatalabb részeként tartják számon. Északi határát az Alcsíki-medence képezi. Nyugaton az Olt 15 km hosszúságú Tusnádi-szorosa, délen a Zsombor patak képezik természetes határait. Keleten a Csomád közvetlen kapcsolódik a Büdös-hegyhez. Ezt a félhordalakú Bálványosi-medence övezi, a Büdös és Bálványos patakok mentén, amelyek egyesülve a délre lefutó Torja-patakát képezik.

Fotó: Zsigmond Enikő

A Csomád hegycsoport az Olt szorosán keresztül haladó 12-es országyúton és a Brassót Csíkszeredával összekötő 400-as vasútvonalon (a régi Székely Körvasút) közelíthető meg. A Büdös-hegy és Bálványosfürdő a Bükszád község központjából elágazó 11C megyei műúton érhető el és ebből ágazik el a Szent Anna-tó felé vezető autópút is.

VÍZHÁLÓZATA

A Csomád-hegycsoport központi helyzete és köralakja a patakok sugaras lefutását eredményezte. Nyugati oldalán a rövid záporpatakok közvetlen futnak le az Oltba. Északon, az Alcsíki-medencébe érkező kanyonszerű, mély völgyeket vágta a laza medenceüledékbe. Néhányukat a nyugat felé kanyarodó **Tusnád-pataka** vezeti az Oltba, a fő vízgyűjtő csatornába. Délen a Bükszádi-medencét lezáró **Zsombor-patak** a Csomád kráterfalának közepén eredő patakocskákat tereli az Olt felé. A keleti részen a **Torja-patak** a Bálványosi medencét határoló hegykeret félkörívén szűlető kispatakok egyedüli gyűjtőcsatornája. Kézdivásárhely közelében torkollik a **Feketeügybe**. A Csomád-Büdös hegycsoport felszíni vizeihez tartoznak a Csukás és a Szent Anna-tavakon kívül híres **borvízforrásai** is, legtöbbjük Bálványosfürdön, Tusnádfürdön, a lázárfalvi **Hi-patak** mentén és a kissé távolabb eső Málnásfürdön fordul elő. A bükszádi duzzasztógát tava az Olton épült mini vízierőművet táplálja. A tusnádfürdői **Csukás-tó** fürdő- és csónakázó-tó.

FÖLDTANI JELLEMZŐI

A Csomád-hegy szomszédjai: nyugaton a Dél-Hargita Nagy és Kis-Piliskéje, majd ezek folytatása, a Hatod-tetőnél kezdődő alacsony Baróti-hegység. A Büdös-hegy délnyugaton közvetlen kapcsolódik a Bodoki-hegység főgerincéhez a Sósmezőnek nevezett alacsony nyereggel. A Bálványosi-medencetől keletre a Torjai-hegyek emelkednek, míg északra hosszan felnyúlnak a Cecelétől kezdődő Csíki-havasok.

A Csomád-térség földtani jellegét a Keleti Kárpátok belső ívén végigvonuló **erős vulkáni tevékenység** határozta meg. A Csomád-Büdös-Málnásfürdő háromszögben a későharmadkorban és a koranegyedkorban csitult el a vulkáni tevékenység. De nem egészen! Ma is érezhető lépten-nyomon az alig pislákoló vulkáni élet, amely az utóvulkáni működés kézzelfogható jeleit, a **gyógyító borvizeket** és **száraz gázömléseket (mofetták, szolfatárak)** táplálja.

A Csomád egyetlen nagy vulkáni építmény, **két kráterrel**: a teljesen ép falú **Szent Anna-tóval** és öregebb testvérével a **Mohos tőzegláppal**. Dagadóképek, vulkáni dugók keletkeztek a hegytömsz nyugati és északi külső peremén (Szurdok, Vártető, Kis- és Nagy-Haram), a Dél-Hargitában (Kis- és Nagy-Murgó, Lüget) és egy-egy vulkáni dugó maga a Büdös- és Bálványos-hegy kúpja is. Közös jellemvonásuk, hogy mindenkik átörte ugyan a fölöttük tornyosuló takaróréteget (jelen esetben a kárpáti flist) de a végső fázisig, a kitörés szakaszáig nem jutottak el. Kőzetanyaguk a Dél-Hargitában piroxén-amfibol andezitekből, bazaltandezitekből és trachitokból áll. A Csomád-Büdös típusú vezetőközetek az amfibol-biotit **andezitek**, de olyan kakukkfióka is előfordul köztük mint a Nagyhegyes dacitja. A Csomád nyugtalan, robbanásos vulkán volt. Sokkal több száraz, szilárd anyagot röpített ki kürtőiből, mint amennyi folyékony lávát öntött a felszínre. Erről árulkodnak a vékony andezittakaró alatt meghúzódó törmelékrétegek, amelyek vulkáni hamuból, kavicsból, horzsakőből és a ritka, üveges szerkezetű vulkáni bombákból állanak.

A Bodoki- és Baróti-hegységek teljes egészében krétakeresztetű tengeri üledéksorokból állnak. Kőzetanyaguk jobbára finom és durvaszemcsés homokkő, apró konglomerátumok, márgák, agyagok.

ÉGHAJLATA, NÖVÉNY- ÉS ÁLLATVILÁGA

A tárgyalt térség éghajlata a kontinentális típus alhavas klímájának felel meg. A Csomád éghajlatát magassága (1301 m) és a Tusnádi-szoros fagyzug volta határozza meg (-5 °C jan. átlag). A Bálványosi-medencét alacsonyabb hegykeret (1000-1100 m) koszorúzza. Ennélfogva éghajlata is enyhébb (-3 °C jan. átlag). Legmelegebb hónap mindkét helyen a július, Tusnádfürdőn 18 °C, Bálványosfürdőn 21 °C átlaghőmérsékletekkel. A Tusnádi-szorosra jellemző a hőinverzió jelensége, ami a növényzet fordított elhelyezkedését alakította ki, a fenyőerdők fölött megjelenő lombhullató erdőfoltokkal. Bükszád, Málnásfürdő, Uzonkafürdő környéke nyitottabb, melegebb, több a napsütés (évi átlag: 200 nap)

A Nagy-Piliskét, a Csomád déli és keleti oldalát, a Cskihavasokat fenyőrengetegek borítják. Lomberdők takarják a Bodoki-hegységet, a Büdös hegyet és környékét és a Baróti-hegységet is, amelyekben a Kárpátok minden ismert állatfajtája otthon érzi magát. Védett élőlényei: a törékeny gyík, a foltos szalamandra, a fekete gólya, a szürke gém és a vidra.

TERMÉSZETI RITKASÁGOK

A Csomád-Büdös térségben 11 növénytan, tájképi és földtani védett területet tartanak nyilván. Az Olt árterületén gyöngyfüzérként sorakoznak a ritka növényekkel dúsan borított rétlápok, mint : a **Benes**, a **Kicsi Csemő**, a **Nyírkert**, a **Középtatak**, **Nádasfürdő** és **Uzonkafürdő borvizes lágja**. Ezek az utolsó eljegesedés idejéből megmaradt ereklyenövények: a törpenyír (*Betula humilis*), a mocsári kőröntő (*Saxifraga hirculus*), a lisztes kankalin (*primula farinosa*), a szibériai hamuvirág (*Ligularia sibirica*), a **kék csatavirág** (*Polemonium caeruleum*), a fogas pajzsika (*Driopteris cristata*) különböző égerfa, nád és sásfélék, valamint sok más ritka növényfaj életterei.

Fotó: Wikipédia

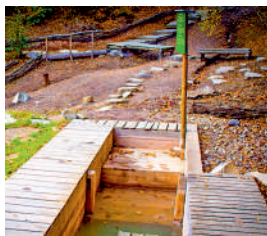

A hegyi tőzeglápok hasonlítanak a Föld tundrai övezetének világához. Mert ilyen is található ezen a csodálatos vidéken! Leghíresebb közülük a Csomád szívében lévő **Mohos tőzegláp** 1050 m magasán, a Szent Anna-tó ikertestvére. Koralakú teknőjét 10 m vastagságú süppedős tőzegréteg borítja. Felülete 80 ha. Itt-ott még megcsillannak benne a hajdani összefüggő víztükrök apróra zsugorodott tőszemei. Közeliükben dúsan tenyészik a kis rovarevő szörnyeteg, a harmatfű (*Drosera rotundifolia*, *obovata* és *anglica*) három válfaja, a tőzegrozsmaring (*Andromeda polifolia*), a mármorka (*Empetrum nigrum*), a tőzegáfonya (*Vaccinium oxycoccus*) kb. 20 féle mohafajta, törpefenyők és nyírfák sokasága. A Mohost észak felé a Veres-patak nyitotta meg, lassú kiszáradása veszélyezteti különleges növénytársulásait. A Buffogó mocsara a Büdös hegy északi lábainál, a Bálványos-patak forrásvidéke. A Mohos miniatűr megfelelője, alig 1 hektáron terül el.

A tusnádfürdői Súlyomkő tájképi és növényteni védett terület. A Teleki hölgy máj (Hyeracium Telekianum) élettere, 0,75 hektáron.

A Csomád ékszere a **Szent Anna-tó**, az **egyetlen épen maradt krátertő Kelet-Európában**. 944 m magasán fekszik, kerülete 1,75 km, területe 19,5 ha, legnagyobb mélysége 7,20 m. Vize, akár a desztillált vízé, ásványisóktól mentes, mivel a tó csupán a télen és nyáron lehulló csapadékból táplálkozik. Látható lefolyása nincs, de a déli kráterfal közepén, azonos szinten sorakozó apró források bizonyos mennyiségű elszivárgásra engednek következtetni. A tó lassan feltöltődik, fenekét több mint 2 m vastagságú iszapréteg borítja. Állatvilága szegényes. Híres búcsújáró hely már a kora középkortól kezdve (első írásos említése 1349-ből való) napjainkig. Búcsúnapja július 26., Szent Anna nevenapja.

A **Torjai Büdös-barlang** Jókai szerint a "pokol tornáca", a Büdös-hegy híres-hírhedt kénbarlangja, a hegyorom déli oldalában, 1052 m magasságban nyílik a szabadba. Első írásos említése 1344-ből származik (Bydus Hyg). A régi kénbánya elhagyott tárnája ma Európa legerősebb kénhidrogénes mofettája, napi gázhozama 3000 m³. Oldalain sárga kénbekergetés jelzi az élet-halál határát. Kék és piros ponttal jelzett turistaösvények vezetnek ide a Bálványos szállótól. A kék pontos ösvény a Büdös-hegy körútja, melynek mentén, sorra fellelhetők a Büdös barlanggal azonos szinten a Timsós-barlang, a Madártemető és a Gyilkos-barlang. Mindannyian felhagyott kénbányák. Kitermelésük a 14–18. század között Torja község kiváltsága volt, majd az Apor család szerezte meg a kénfejtés jogát. A **Timsós- vagy Apor-fürdő** az egész térség legritkább típusú ásványvizeit tartalmazza. A Bálványos szálló közelében piros háromszöggel festett turistaösvény jelzi. Az apró, hamuszürke források és kismencedék vize a timsón kívül kevés természetes kénsvat is tartalmaz. Hasonlóak csak Amerikában és Jáva szigetén fordulnak elő. A geológiai természetvédelmi területek sora a **Jajdon-völgyével** zárul. A Bodoki-havasok keleti lejtőinél keletkezett erős kénhidrogénes gázfeltörések és sokféle borvize teszi hasonlóvá a Bálványosi-medencéhez.

Fotó: borvizek.hu

A TELEPÜLÉSEKRŐL

A kistréi gyógytényezői és turisztikai adottságai sajnos nincsenek megfelelően kihasználva. Településeinek egy része hagyományos gyógyfürdő.

Mind közül a legrangosabb az "Erdély gyöngyének" is becézett **Tusnádfürdő**, mely országos jelentőségű **gyógyfürdő és klimatikus üdülőhely** az Olt szorosában. A Déli-Hargita Nagy-Piliskéje és a Csomád hegycsoport között fekszik, 535 m tengerszint feletti magasságban. Langyos borvízstrandját, fizioterápiás kezelőközpontját és gyógyfürdőjét mintegy 30 forrás táplálja. A fürdőtelep vizeit 1842-től (Beszédmező) kezdték gyógyászati célokra használni, addig a régi Tusnádfürdőre (ma az újtusnádi Nádasfürdő) jártak a környék lakói reumájukat „vontatni”.

A monda szerint 1842-ben egy pásztorfiú fedezte fel csodatevő forrásait. 1845-ben Élthes Lajos tusnádi földbirtokos és részvényes társai építették fel a fürdőtelep első, kezdetleges változatát, amely az 1848–49-es szabadságharc zűrzavarában megsemmisült. 1852-ben Ferenc József császár bízta át a Csukás-tó és újrafoglalták az Apor-, Mikes-, Ilona-, Rudi-, Szent Anna- és Fő-forrást. A szocializmus éveiben fejlődésének új szakaszába lépett: szállodák (Csukás, Olt, Tusnád), kezelőközpont (Poliklinika) és szolgáltatási egységek épültek (Anna, Tulipán vendéglők, Malom csárda).

A rendszerváltozás után csökkent a látogatottsága, de lassan újra fejlődésnek indult a település. A fürdőváros legkedveltebb helye a termálvizeseleményfürdő.

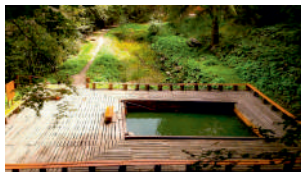
Kezelőközpontjában kitűnő eredménnyel gyógyítanak ér- és idegrendszeri zavarokat, reumatikus megbetegedéseket.

1934-ben vált önálló településsé, elszakadva Tusnád községtől, 1968-ban emelték városi rangra. Két szép temploma közül az ortodoxot 1939–79 között építették, az új római katolikus templom 1982–85 között készült el.

A központból jelzett túroutak indulnak a Csomádra és a Hargitára.

Bálványosfürdő

Egész területe kilencszáz éven át a nemes Apor család tulajdonát képezte. Birtokukat, a környező településeket, sásfészkükből, Bálványosvárából igazgatták. A 19. század utolsó évtizedeiben báró Apor Gábor létesítette Bálványosfürdőt néven az első gyógyfürdőt a Sósmezőn, a mai Bálványos szálló környékén. A második fürdőtelepet a vár alatti részen, a Várpadon hozta létre. Ennek nevét 1934-ben Transzilvánia-fürdőre változtatták. A harmadik fürdőtelep **Csiszárfürdő** néven fejlődött, a Nagy-Csoma északi lábainál. A három kis fürdőtelepet 1956-ban egyesítették Bálványosfürdő néven. Gyógyforrásai, különösen a csiszári részen, alig pár méterre egymástól törnek a felszínre és mégis különbözőek. Apró medencékben buzognak mint: a Csokoládé-, a Hammas-, a Strand-, a Vallató- és a Timsós-fürdők. A Várpadon az Imola-, a Győrfi- és az Ibolya- források vizét használják. A csiszárfürdői Jordán-, Zsófia- és Mogyorós- források, valamint a Bálványos szálloda környéki Károly-, Bányai- és Fidelis-források vize nagyrészt elapadt a tönkrement foglalatok miatt. A szállóban fizioterápiás kezelőközpont működik.

Fotó: visitcovasna.com

Málnásfürdő

Az Olt jobb partján fekszik. A 19. század utolsó felében alakult ki a Semsey család birtokán. Létét elsősorban a kiváló minőségű Mária-forrásnak köszönheti.

A valaha volt fürdőközpont jelentősége ma már a múlté, az egykori fürdőépületek, villák állaga leromlott. Jelentősebb borvízforrásai az Ileana (Ilona)-, Főkút- és a Míoara-forrás. A sokáig palackozott **Mária-forrás** vize sok emberen segített, a gyomor- és epebántalmakban szenvedők gyógyszere volt.

Uzonkafürdő

A Nagy-Murgó nyugati lábainál, a Pisztrángos- és Uzonka-patakok mentén fekszik. A kellemes, szubalpin klímájú, csendes üdülőtelep valaha melegkádás fürdővel, ma néhány borvízforrással (Pisztrángos- és Uzonka-források) és stranddal várja látogatóit. A nyaralóházas jellegű településről népszerű kirándulóhelyeket érhetünk el könnyen: Málnásfürdő, Bükszad, Kisbacon, Tusnádfürdő és Bálványos részben gyalog, részben járművel innen egynapos kirándulások.

Lázárfalva

Az 1365-től okleveles adatokkal bizonyított település a Tusnád- és Hí-patakok találkozásánál fekszik. Először besenyők lakták. A később Gyergyószárhegyre költözött székely-arisztokrata Lázár család alapította. A falu népe a Csomád északi oldalán folytatott kénbányászatot, de iratok tanúskodnak üveghuta létezéséről is. Sokáig itt haladt át a Csíkot Felsőháromszékkal összekötő főút. Jelentőségét csak a Nyergesztetőn áthaladó kászoni út megnyitása után veszítette el.

1882-ben tűzvész pusztított a faluban, temploma is leégett, melyet a következő évben újbarokk stílusban újjáépítettek. Határában, a Hí-patak mentén 40 borvízforrást és több "kéngözlőt" tartanak számon. Nevezetességei még a templom ablakos kőkeresztjei, a **Nyír-fürdő** (borvizes, mofettás hely) és Kápolnamező, a falu régi helye.

Nagytusnád

A 12. században betelepült székelyek szláv ajkú lakosságot találtak itt, amit a falu helynéveredete is bizonyít. Első hiteles említése 1567-ből származik, a régebbi okiratok elvesztek. Hivatalos vámhely volt, mentesítve az egyházi adón kívül minden más adóztatás alól. Temploma 1802 és 1824 között épült, 1571-ből származó kápolnája helyére. Híres egyházi személyiségeket adott Erdélynek: Kováts Miklós püspök, Imets F. Jákó paptanár, író, történész, de itt született Dr. Ábrahám Ambrus (1898-1989), a később Szegeden élő Kossuth-díjas neurohisztológus is.

Legnagyobb borvízkútja - a Bagoly borvíz - a falu közepén, a főút mellett található. Közeliében, a jurtaszerű épületben működik a **Borvízmúzeum**, mely 2005-ben nyílt meg.

A falutól délre fekszik a 4 hektáron elterülő, mára veszélyeztetetté vált **Nyírkert-rétláp**, mely a Benes-rétláp folytatása..

Fotó: hargitanep.ro

Újtusnád

1822-ben Nagytusnádon tűzvész pusztított. A kárvallottak egy része átköltözött „Oltelvére”, megalapította Újtusnádot. Gyors fejlődését a vasút tette lehetővé. Határában sok borvízforrás fakad, közülük a legjobbakat egy modern kisüzemben palackozzák. Nagytusnáddal együtt híres pityókatermesztő hely, amelynek hagyományai 1800-ig nyúlnak vissza. Vasútállomásáról a kék ponttal jelzett út a Mitács-pusztára vezet (Hargita-gerinc), a piros pontos ösvény pedig egy borvizes tőzezlápra épült, mára sajnos elhanyagolt **Nádas-fürdőn** keresztül a Szent Anna-tóhoz visz.

Sepsibüksád

A Csomád déli lábainál fekvő szép települést 1782-ben alapította birtokán gróf Mikó Miklós. Üveghutájához és „hamuzsír” (kálilúg) gyárához a székely lakosság mellé cseh, sváb, román és olasz mestereket is telepített, ami legjobban a falu hármaskörzetében megoszlásában tükröződik. Templomai: a római katolikus, a görögkatolikus és a görögkeleti (ortodox) ma már műemlékek.

A faluból több turistaút indul a Szent-Anna-tóhoz és Uzonkafürdőre. Legszebb kilátópontja az Alsó-Sólyomkő sziklabérce.

Mikóújfalva

Hutalepként jött létre, gróf Mikó Miklós alapította 1763-ban. Határában jó minőségű borvízforrások ismertek. A faluból turistaút vezet a Bodoki-hegység gerincére.

TÖRTÉNELMI EMLÉKHELYEK

Újkori történelmünk **két zarándokhelye** az 1848–49-es szabadságharc egy-egy színtere.

Az egykori Alvégi szikláról, a **Tusnádfürdő feletti magaslatról** védte 1849. július 5. és augusztus 2. között Gál Sándor csíkszentgyörgyi honvédeztredes néhány száz fős csapatával és 3 ágyúval a Tusnádi-szorost, a Háromszék felől támadó orosz-osztrák csapatok ellen. Csak Tuzson csapatának lemészárlása után (Nyerges-tető) adta fel az egyelőtlen küzdelmet, és a Mitácson keresztül („a deszka útja”) Erdővidékre menekült.

Az Alcsíki- és Kászoni-medencék vízvázasztóján, a **Nyerges-tetőn oszlop áll, a szabadságharc utolsó székelyföldi csatájának** emlékeként. Itt ütközött meg 1849. augusztus 1-én Tuzson János honvédeztredes 200 fős csapatával a hátból támadó orosz túlerővel. Az emlékoszlopot a Bukarestbe elszármazott "székely honfiak és honleányok" állították 1897-ben.

A Csomád és Büdös környéke a történelmi idők kezdete óta lakott terület, amit a térségben lévő vármomok, régészeti lelőhelyek gyakorisága bizonyít. A Tusnádi-szorosban **három régi vármaradvány** porladozik. Közülük a legnagyobb a tusnádfürdői **Vártető** csonkakúpját koronázó 2 hektár területű, 1 km kerületű vármom. Keletkezését a kora vaskortól számítják (Benkő J., Vaida V.Alexandru, Vámszer G., C.Daicovicu) amelyet később a népvándorlás folyamán minden népcsoport elfoglalt és használt, így a betelepülő székelység is.

Az Olt szoros alsó kijáratánál két vármaradvány található: az **Alsó-Sólyomkő** és **Vápa vára**. Mindkettő őrhely, lármavár volt. Valószínűleg a tatárjárás pusztította el őket, a környező öt településsel, Gerebencsel, Almással, Rakottyással, Gohánnal és Zsomborral együtt (Scheint, osztrák történetírő).

A kistrégió leghíresebb, **legendás vára a Bálványosvár**. Ezer évvel ezelőtt itt haladt át a Csíkot Háromszékkel összekötő legrövidebb út, így érthető, miért volt fontos stratégiai szerepe. Kezdetől fogva a székely főnemesi Apor család birtoka volt, keletkezése a 10–11. századra tehető. IV. Béla király elrendelte a tatárjárás utáni újjáépítését, 1344-ben peres iratokban szerepelt, majd 1402-ben Luxemburgi Zsigmond király erősítette meg birtokjogában az Apor nemzetséget, okiratában "Arx Idolatriae - nek" nevezve a várat.

A 14. században Apor László erdélyi vajda tartotta fogságban a várban a trónkövetelő Bajor Ottó herceget, itt őrizve az elkobzott magyar koronakincseket is, melyeket a trónviszályból győztesen kikerülő Károly Róbertnek szolgáltatott vissza. 1603-ban néptelenedett el, amikor Apor Miklós özvegye, Lázár Borbála véggépp leköltöztött torjai kastélyába. A romterület legimpozánsabb része a 20 m magas négyszögű öregtorony. Az 1970-es földrengés megrongálta, így nyerte mai alakját. A donjon a vár legrégebbi része, hozzá csatlakozott először a belső, majd a külső várfal. Sok romantikus történet fűződik hozzá, amelyeket mesteri tollal Jókai Mór kötött egy csokorba mesésép „Bálványosvár” című regényében.

Fotó: napilap.ro

TURISTAUTAK

A híres Szent Anna-tó és a borvizekben gazdag Bálványosfürdő autóval is könnyen elérhető. A Csomád–Büdös kistérség vezető helyeit összekötő turistautak jelzései azonban időnként elhanyagoltak: kopottak és ritkások lehetnek.

- Tusnádfürdő központja (656 m) – Poliklinika – Mikes és Apor-források – Apor-bástya (701 m) – Csukás-szálló. Körút. Jelzése: piros pont.
- Tusnádfürdő központja – Csukás-tó (600 m) – Sólyomkő (824 m) (oldalában 18 szerpentinnel). Jelzése: piros háromszög.
- Tusnádfürdő központja – Mikes és Apor-források – Komlós-árok oldala 32 szerpentinnel – a két Csomád nyerge (1210 m) – Mohos pusztája – Szent Anna-tó menedékház (1065 m). Jelzése: piros kereszt.
- Tusnádfürdő központja – a volt 5. sz. étkezde (kantin) – Várvápa-pataka – /letérő a Vártető felé (1079 m) a kék pont jelzésen/ – a Szurdok keleti oldala (1273 m) – a két Csomád nyerge – Szent Anna-tó menedékház – Tó bérc (1122 m) – Taca-nyaka (1050 m) – Bugyogó borvízforrás (780 m) – Sepsibükszád, főút (640 m). Jelzése: kék csík.
- Tusnádfürdő központja – Vasútállomás – Olt hídja – Bányász-patak – Nagy Piliske (1374 m). Jelzése: kék kereszt.
- A Vargyas-patak hídja a 12-es országútnál (700 m) – a Nagy Csomád és a Mohos-csúcs nyerge (1120 m) – Mohos-pusztá – Szent Anna-tó menedékház. Jelzése: sárga háromszög.
- Kárpitus (635 m) – Taca nyaka – Szent Anna-tó menedékház. Jelzése: kék kereszt.
- Szent Anna-tó menedékház – Mohos pusztá – Veres-patak – Fű Haram (1178 m) alja – Nagy Haram (1140 m) alja – Tusnád-patak melléke – Nádasfürdő (egy kis letérővel) – Újtusnád, vasútállomás (640 m). Jelzése: piros pont.
- Szent Anna-tó menedékház – Kokojzás (1115 m) – Bálványos hotel (935 m) – Bálványosfürdő, Várpád. Jelzése: sárga kereszt.
- Szent Anna-tó menedékház – Kokojzás – Csomád–Bolondos nyereg – Bolondos (1082 m) – Géczy-bérc (1093 m) – Köztető (1087 m) – Gorgán- vagy Törös-tető (1135 m) – Cecele (1173 m). Jelzése: kék kereszt.
- Bálványos hotel – **Torjai Büdös-barlang** (1052 m). Jelzése: piros pont.
- Bálványos hotel – Torjai Büdös-barlang – Timsós Barlang – Madártemető, Gyilkos barlang – Buffogó tőzegláp – a Büdös-hegy nyugati pereme – Bálványos hotel. Jelzése: kék pont. Körút.
- Bálványos hotel – Száraz patak – Timsós (Apor-) fürdő. Jelzése: piros háromszög.

Fotó: borvizek.hu

- Bálványos hotel – Kis-tető (1087 m) – Rövidsarak-tető (1190 m) – Hosszúsarak (1221 m) – Kőmőge (1240 m) – Torja-hágója vagy Borda-nyereg. Itt a **Jajdon-völgye** leágazása nem jelzett, de megtalálható ösvény. 1,5 km után borvízforrások és záptojás szag (kénes gázak) jelzik a geológiai védett terület közelségét. Jelzése: a hotel és a Borda-nyereg között sárga csík.
- Bálványos hotel – Mikos-fürdő (Hammas-, Vallató-, Bükki-források) – Zsombor-pataki utász és erdészház. Jelzése: piros kereszt.
- Bálványosfürdő (770 m) – Csiszárfürdő. Jelzése: kék kereszt.
Tovább a Borsikás-pusztá – Csoma-pusztá – Begyenkő (1079 m) útvonal jelzése elhanyagolt.
- Bálványosfürdő – Bálványosvár (1037 m) – Köztető – Tőrös-tető. Jelzése: kék csík.
- Tőrös-tető – (kiterő a Cecelére) – Nyerges (1073 m) – Nyerges-tető (875 m) – Fertés-tető (1054 m) – Kecské-tető (1060 m). Jelzése: kék csík.
- A régi „Torjai-út”: Csíkkozmas – Lázárfalva – Nagyverem (938 m) oldala – Kápolnamező – Mélyvápa-feje – Köztető – Bálványosvár – Bálványosfürdő. Jelzése: piros kereszt.
- Sepsibükszád, vasútállomás – Rakottyás-patak – Ivánkovács-pataka – Uzonkafürdő. Jelzése: piros pont.
- A Hargita fő gerincösvényének utolsó, déli szakasza.
Nagy-Piliske – Nagymező (1050 m) – Csókás magasa – Uzonkafürdő – a Nagy-Murgó nyugati övútja – Hatod-tető (710 m). Jelzése: kék csík.
- Újtusnád, vasútállomás – Mitács patak – *Mitács pusztája* – *Hargita gerinc*. Jelzése: kék pont.
- Bálványosfürdő – Buffogó-patak völgye – Buffogó-tőzegláp. J.: piros háromszög.
- Uzonkafürdő – Jakab János legelője – gerincút. Jelzése: kék kereszt.
- Sepsibükszád, vasútállomás – Vápa vára – Uzonkafürdő. Jelzése: kék pont.
- Málnásfürdő, vasútállomás – Mikóújfalu – Nagy Szilas – Bodoki-havasok gerincútja. Jelzése: piros kereszt.
- Torja – Szárhegy-mező (a Bodoki-havasok gerincén). Jelzése: kék pont. A térképen a Jajdon-völgyéből jövő szakasz ábrázolt.
A gerincről nyugat felé, „Torja útján” továbbhaladva elérjük Mikóújfalut. Jelzése: kék kereszt.

Az írás szerzője: Zsigmond Enikő - Csíkszereda